

En itse myöskään itseäin mä säästä.

Eino Leino, kaksisuuntainen mielialahäiriö ja runon puhuja

Mirjami Enckell

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Musikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kevät 2019

1. JOHDANTO	1
2. EINO LEINO.....	3
2.1 Leinon elämästä	3
2.2 Mielenterveydestä tulkittua	5
2.3 Suorat viittaukset runoissa	6
3. TULKINNAN TOOREETTINEN TAUSTA.....	8
3.1 Kaksisuuntainen mielialahäiriö, luovuus ja alkoholi	8
3.2 Intentoitu biografisuus	10
4. ANALYYSIT.....	12
4.1 ”Hymni tulelle”	12
4.2 ”Yksilön murhe”	13
4.3 ”Elämän koreus”	15
5. PÄÄTÄNTÖ	17
Lähteet.....	19
Liitteet	21

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa käsittelen runon puhujaa ja kaksisuuntaista mielialahäiriötä Eino Leinon runoissa ”Hymni tulelle” (1901), ”Yksilön murhe” (1908) ja ”Elämän koreus” (1915). Kyseiset runot valitsin niiden teemojen vuoksi, mutta kuitenkin niin, että ilmestymisajankohtien välille jäi useampi vuosi, jolloin elämänvaiheet eivät ole samoja.

Metodinani käytän biografista luentaa, jonka tukena olen käyttänyt Leinosta kirjoitettuja elämäkertoja sekä tutkimusartikkeleita. Suoraan Leinoon liittyvien lähteiden lisäksi olen tutustunut myös tieteellisiin artikkeleihin liittyen luovuuden ja mielialahäiriöiden väliseen yhteyteen sekä runsaan alkoholinkäytön rooliin kaksisuuntaisessa mielialahäiriössä ja luomistyössä. Tutkielmani ei kuitenkaan käsittele mielialahäiriöiden ja luovuuden välistä yhteyttä, sillä se vaatisi enemmän aikaa ja tilaa, kuin mitä kandidaatintutkielma antaa myöten. Kirjallisuustieteellisinä lähteinä olen käyttänyt tutkimusartikkeleita ja teoreettisia teoksia.

Tänä päivänä Eino Leinon kaksisuuntaista mielialahäiriötä käsitellään ikään kuin tietona. Saatavilla olevista lähteistä ei kuitenkaan löydy merkintää diagnosoiduista mielenterveysongelmista ja onkin hyvin mahdollista, että virallista diagnoosia ei koskaan edes masennustiloista hänelle annettu. Kun tutustuu Leinon elämään, on kuitenkin huomattavissa käytös- ja toimintamalleja, masennuskausia, maniatyyppisiä jaksoja sekä runsasta pakonomaista alkoholinkäyttöä, joiden perusteella päätelmä sairaudesta usein tehdään.

Analyysini tarkoituksena on osoittaa yhtymäkohdat Leinon elämän ja runojen välillä, ja näin oikeuttaa biografisen luenta. On kuitenkin otettava huomioon, että saatavillani olevat biografiset aineistot ovat ainoastaan Leinosta kirjoitettuja, subjektiivisia tulkintoja. Aineistooni kuuluu muun muassa Leinon omia muistelmia sekä tämän pitkäaikaisen elämäkumppanin ja ystävän L. Onervan kirjoittama laaja elämäkerta, jonka tukena on Leinon kirjeitä. Päätelmäni Leinon mielenterveydestä teen suureksi osaksi ulkopuolisten kirjoittamien huomioiden perusteella, ilman psykiatrin muodostamaa diagnoosia.

Runo on muutakin kuin sanoja ja kielikuvia; se on metrisyyttä, riimejä, säkeitä, säkeistöjä ja typografisia ratkaisuja. Analyysissäni keskityn kuitenkin sanalliseen sisältöön.

Eino Leinosta on tehty mittava määrä tutkimusta, mutta tekstianalyysien määrä oli vähäisempi kuin olin ajatellut. Mainittava on Maria-Liisa Kunnaksen (nyk. Nevala), väitöskirja *Mielikuvien taistelu : psykologinen aatetausta Eino Leinon tuotannossa* vuodelta 1972. Kunnaksen alue on huomattavasti omaani laajempi ja tukee osaltaan biografista luentaani, vähintäänkin hypoteettista intentionalismia. Toinen merkittävä tutkija on kirjallisuuden professori Aarre M. Peltonen, joka teki elämäntyönsä Leinin parissa, kuitenkin hyvin vähin julkaisuin.

Kainuun Eino Leino -seuran puheenjohtaja Esko Piippo on sanonut, että Leino oli niin taitava kirjailija, että ei olisi piilottanut henkilökohtaisia asioita tuotantoonsa (Mynttinen 2018). Oma näkemykseni on, että Leino oli niin taitava kirjailija, että ymmärsi luomistyön terapeuttisuuden ja merkityksen mielenterveyden tasapainottamisessa.

Esitän, että Eino Leinon tuotantoa voi lukea biografisesti ja että hänen tekstinsä saavat uusia syvyyksiä, kun tiedämme minkälaisia vaikutteita niiden taustalla on. Eino Leino on kansallisaarre, jonka tutkiminen on etuoikeus.

2. EINO LEINO

Eino Leinosta on kirjoitettu lukuisia elämäkertoja, hänen kirjeistään on toimitettu kirjoja samoin kuin häneen liittyvistä anekdooteista ja aikalaiskertomuksista. Eri tahojen toimittamien runovalikoimien määrä on mittava. Harvassa ovat ne kirjallisuuden ja runouden tutkijat tai harrastajat, joilla ei ole mielipidettä tai käsitystä Eino Leinosta. Hänen tuotannossaan ja elämässään riittää tutkittavaa ja analysoitavaa. Nyt, 93 vuotta Leinon kuoleman jälkeen, emme tiedä kaikkea hänen elämästään ja ajan kuluessa tiedot muuttuvat enemmän ja enemmän arvailuksi.

2.1 Leinon elämästä

Eino Leino syntyi Paltamossa 6.7.1878 kymmenlapsisen perheen nuorimmaiseksi (Leino 1915b, 18). Kolmivuotiaana lukemaan ja viisivuotiaana kirjoittamaan oppineesta (Leino 1915b, 22) Leinosta kasvoi varhaisvanha kirjailijanalku, joka julkaisi ensimmäisen runonsa jo vuonna 1890 (Leino 1915b, 39). Hänen vanhempansa kuolivat tämän ollessa nuori, isä vuonna 1890 ja äiti vuonna 1895 (Leino 1915b, 24-26). Lapsuutta ja nuoruutta varjosti vanhempien menettämisen lisäksi myös huoli sisaruksista ja näiden mielenterveysongelmista. Omaelämäkerrassaan *Elämäni kuvakirja* Leino luonnehtii lähipiiriään 1890-luvulla sanoin ”kaikki ihmiset vaikuttivat minusta hullujenhuonekandidateilta” ja kertoo luonnostelleensa runoan ”Herra, varjele mun järkeäin” jo tuolloin (1984, 231). Leino (1984, 194) kuvaa mielisairaalaan joutuneiden sisarustensa jääneen ”jumalan vangeiksi”. Tämä synkkämielisyyteen ja mielisairauteen liittyvä kielikuva esiintyy Leinon tuotannossa toistuvasti.

Kirjallisuudentutkija Panu Rajala (2017, 116) muotoilee kirjoittamassaan Leinon elämäkerrassa *Virvatuli* tämän olleen ”läheisriippuvainen ja rakkausfriikki”. Leino onkin tunnettu värikkästä seuraelämästään ja salamarakkauksistaan, jotka tavalla tai toisella määrittivät ja jaksottivat hänen elämänsä. Leino avioitui ensimmäisen vaimonsa Freya Schoultzin kanssa vuonna 1905. Pitkäaikaisen rakastettunsa ja ystävänsä L. Onervan Leino oli tavannut jo ennen avioitumistaan. Heidän puhuttiin seurustelleen myös Leinon ja Schoultzin kihlusaikana. Avioliitosta Freya Schoultzin kanssa syntyi tytär Eya Helka vuonna 1906. Liitto päättyi eroon 1908. (Rajala 2017, 118-141.) Vuosina 1908-1909 Leino teki pitkän ulkomaanmatkan kierrellen Eurooppaa, joitakin kuukausia siitä hän vietti L. Onervan kanssa Roomassa (Rajala 2017, 214).

Vuonna 1912 Leino toteutti liki kuukauden mittaisen kiertueen kotimaassa. Aika kului matkustaessa, esiintyessä ja juhliessa ilman hengähdystaukoja ja ilman unta. (L. Onerva 1932, 127-128.) Kiertueen aikaan Leinon elämä oli kiihkeärytmistä, hänen unentarpeensa oli lähes olematon eikä vauhti tuntunut pysähtyvän.

Leino avioitui Aino Kajanuksen kanssa 1913. L. Onervan (1932, 137-138) sanoin heidän yhteiseen kotiinsa muutti ”suuret suunnitelmat ja valoisat tulevaisuuden toiveet, mutta samalla myös hänen sisäinen särkyneisyytensä, salainen epätoivonsa, monet pettymyksensä ja tasapainon puutteensa”. Korkeat jumalat olivat ottaneet hänet ”Jumalien keinuun” jo syntymässä. Tämäkin liitto kariutui, alle vuoden jälkeen (Rajala 2017, 309). Vuonna 1914 ilmestyi kokoelma *Painuva päivä*, joka sai ikävän vastaanoton ja Leinoa syytettiin itsekritiikin puutteesta. Myös muita samoihin aikoihin ilmestyneitä runoja arvosteltiin kovin sanoin. (Onerva 1932, 141.) Leinon mielialat näkyivät hänen tuotantonsa laadussa.

Kevät ja kesä 1914 kuluivat ravintoloissa, suruja hukuttaessa. Leino oli tutustunut samana vuonna Sulo ja Hella Wuolijokeen, joista erityisesti jälkimmäinen seurasi hänen edesottamuksiaan huolestuneena. Hella sai pitkän suostuttelun jälkeen Leinon mukaansa Kukkiaan Wuolijokien kalasaarelle rauhoittumaan. Leinon vauhti kiihtyi liikaa, tämä oli luisumassa kohti tuhoa ja kierre oli katkaistava. (Rajala 2017, 328-330.) Parista viikosta kolmeen kuukauteen venähtänyt matka teki Leinolle hyvää. Ulkoilmassa oleminen, ruumiillinen työ ja raittius tuottivat ”ruumiillisen reipastumisen” sekä henkisen itsenäistymisen ja karaistumisen. (Onerva 1932, 148.)

Leino-tutkija Aarre M. Peltonen (1959) käyttää Leinon juomisesta ilmaisua ”periodinen alkoholisti” ja yhdistää tämän alkoholinkäytön erityisesti masennuskausille. Peltosen mukaan Leinon kenties pahimmat masennuksen ajat sijoittuivat vuosille 1913-1915, jolloin hän esimerkiksi vietti usein yönsä juoden jo suljetuissa ravintoloissa.

Kukkian hyvää tekevästä vaikutuksesta huolimatta Leinon mieliala ei pysynyt korkealla kauaa. Tammikuussa 1915 hän kirjoitti L. Onervalle epävarmasta elämästään dramaattisin sanoin: ”Tunnen loppuni lähestyvän. En jaksa enää.” (L. Onerva 1932b, 162). Kesää kohden hän pelkäsi mielenterveytensä puolesta enenevässä määrin (L. Onerva 1932b, 183-184). Sisällissodan aikaan 1918 Leinon henkinen tasapaino järkkyy ja hän eli tahtoimpulssien vietävänä (L. Onerva 1932b, 233). Syystalvella 1919 alkoi Leinon elämän viimeinen periodi, ja tapahtui ”hänen hermostossaan ratkaiseva

katkeaminen”. L. Onerva kuvaa Leinolla olleen vuorotellen lamaan tuesta ja luonnotonta kiihkeitilaa, hän toi itseään esille ja oli äärimmäisen ärtynyt, teki suunnitelmia vailla todellisuudentajua. (L. Onerva 1932b, 281.)

Kuvaava esimerkki Leinon käytöksen holtittomuudesta on hänen Viron matkaltaan vuodelta 1921. Leino oli suosittu Virossa ja sai kierteueellaan osaksi suurta arvostusta. Samaan aikaan kotimaassa hänen kirjoituksensa saivat huonoja arvosteluja, eikä lähipiiri tuntunut ottavan todesta hänen suunnitelmiaan. Suivaantuneena kohtelustaan kotimaassa Leino kirjoitti kirjeen presidentille pyytääkseen vapautusta Suomen kansalaisuudesta muuttuakseen Viron kansalaiseksi. (L. Onerva 1932b, 273.) Leino avioitui kolmannen kerran samana vuonna kosittuaan erehdyksessä väärää siskoa. Vihkitilaisuuteen Leino saapui humalassa. Tämä avioliitto Hanna Laitisen kanssa jatkui aina Leinon kuolemaan asti. (Rajala 2017, 531-535.)

Vuonna 1922 Leinon veljet yrittivät saada häntä rauhoittumaan maaseudulle Kainuuseen, sillä hänen suunnitelmansa muuttuivat koko ajan suuremmiksi ja hän kirjoitteli kirjeitä niin ministereille kuin presidentillekin saadakseen tukea aikeilleen (L. Onerva 1932b, 304). L. Onerva kuvaa Leinon tilaa vuonna 1925 suoraan, jättämättä tulkinnanvaraa: ”Hänen aivonsa syttyvät ja sammuvat, hänen mielialansa ja terveydentilansa vaihtuvat yhtä mittaa.”. Heikkenevä terveys ei kuitenkaan estänyt Leinoa tekemästä edelleen suunnitelmia uusista suurtoista. (1932b, 334) Eino Leino menehtyi pitkälle edenneisiin syfiliksen aiheuttamiin sairauksiin 10.1.1926 (Rajala 2017, 556).

2.2 Mielenterveydestä tulkittua

Kun puhutaan kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavista ja sairastaneista luovien alojen toimijoista, mainitaan kotimaisista lähes poikkeuksetta Eino Leino, vaikka virallista lähdettä diagnoosille ei ole. Leinon elämäkertoista, myös hänen itse kirjoittamastaan, voidaan lukea voimakkaat mielialanvaihtelut, masentuneisuus ja kiihkeämmät kaudet, suoranainen vimmaisuus. Leinon pitkäaikainen rakastettu ja ystävä L. Onerva kirjoitti tarkkanäköisen elämäkerran, jossa tuo varsin suorasanaisesti ilmi Leinon mielenterveyteen liittyviä ongelmia ja niiden vaikutuksia tämän elämään ja tuotantoon. Teoksen esipuheessa L. Onerva (1932a, VI) kuitenkin itse arvioi sen jääneen epäyhtenäiseksi ”osaltaan siitäkkin syystä, että erinäiset Leinon elämäkuvaukseen

kuuluvat ainekset eivät *toistaiseksi* voi tulla julkisuudessa käsitellyksi” (kursiivi lisätty). Hän jatkaa, että ”Leinon psykologinen olemus ei ole jäävä minun johtopäätösteni varaan, vaan että se, samoin kuin hänen luomistyönsä, on tulevaisuudessa antava kiitollista ainesta erikoistutkielmille”. Näillä sanoilla L. Onerva ikään kuin antaa luvan jälkipolville sekä tutkia että tulkita Leinon mielenterveyteen liittyviä seikkoja ja puhua niistä ääneen.

Eino Leinon tuotanto on monelle suomalaiselle tuttu ja rakas. Hänen runoistaan on helppo löytää samaistuttavaa pohjoiseen mielenlaatuun. 2010-luvun loppuun tultaessa on saanut seurata, kuinka julkisuuden henkilöt ja kulttuuritoimijat yksi toisensa jälkeen kertovat julkisesti eri tyyppisistä mielenterveysongelmistaan. Samaistumispintaa Leinon tuotannosta ovat löytäneet muun muassa pop-muusikko Cheek ja toimittaja-kirjailija Päivi Storgård, jotka ovat molemmat puhuneet avoimesti sairastavansa kaksisuuntaista mielialahäiriötä. Cheek (2015) kuvaa sairauttaan muun muassa ”Keinu”-kappaleessa, jonka lyriikoissa on vahva intertekstuaalinen viittaus Leinon ”Jumalien keinuun”. Storgårdin autofiktiivinen romaani kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavasta Outista kantaa nimeä *Keinulaudalla*. Kirjailija kertoo keinulaudan kaksisuuntaisen mielialahäiriön kuvaajana olevan maanläheinen tulkinta nimenomaan ”Jumalien keinusta” (P. Storgård, henkilökohtainen tiedonanto 5.4.2019).

2.3 Suorat viittaukset runoissa

Oikeutan biografisen tulkintani osaltaan myös sellaisilla runoilla Leinon tuotannosta, joista osoitettavissa olevat yhteydet kirjailijan elämään ovat suoria, eivät pelkästään tulkittavia tunteita, vaan kirjaimellisia viittauksia.

Kokoelmasta *Tähtitarha* löytyy ”Pikku Helka”, jonka Leino kirjoitti tyttärelleen. Sen lisäksi, että runon nimi on yksiselitteinen, löytyy siitä myös säepari ”ah, tuo ilmees varhaisvanha, arka, / siitä tunnen sinut, Helka parka!” (Runosto 2019b). Leino näkee tyttäressään saman varhaisvanhuuden, kuin itsessään.

Vietettyään kesän 1914 Kukkiolla, kirjoitti Leino Hella Wuolijoen pyynnöstä, taikka vaatimuksesta, jäähyväislaulun saarelle (Rajala 2017, 333). Kokoelmaan *Elämän koreus* päätyneessä runossa ”Aamun sarastaessa” on Kukkiolan kuvauksen lisäksi kahdella säkeellä kuvattu perin tuttu hahmo ”jos tartunkin sauvaan ja viittaan; / menen matkaani hattua heilauttain” (Leino 1915a, 93). Aiemmalta Berliinin matkaltaan Leino oli hankkinut itselleen suurilierisen huopahatun, viitan ja kävelykepin,

jotka muodostuivat hänen “vakituiseksi poeta-virkapuvukseen”. Tuon asun helsinkiläiset tunsivat ja erottivat jo kaukaa Leinon olevan kyseessä. (Onerva 1932b, 37.) Leinon itsensä esiintymistä runossa on vaikea kiistää.

Leino kirjoitti paljon tilausrunoja ja suoria omistuksia, jotka päättyivät myös kokoelmiin. Esimerkiksi *Leirivalkeat* (1917) on suurimmilta osin ylistys- tai muistorunoja muille taiteilijoille, kotimaalle ja Virolle. Runo “Kasimir Leino” (Runosto 2019a) on kaunis jäähyväisruno Leino veljelle. Runosta “Vapaa Viro” (Runosto 2017c) voi lukea suoraan hänen avoimesti esittämänsä lämpimät tunnot eteläistä naapuriamme kohtaan.

3. TULKINNAN TEOREETTINEN TAUSTA

3.1 Kaksisuuntainen mielialahäiriö, luovuus ja alkoholi

Kaksisuuntaisella mielialahäiriöllä eli bipolaarihäiriöllä tarkoitetaan mielenterveyden häiriötä, jota luonnehtii maanisten ja depressiivisten sairausjaksojen vaihtelu. Mielialahäiriö jaetaan kahteen tyyppiin, vakavien masennusjaksojen lisäksi tyypissä I esiintyy maanisista tai sekamuotoisia jaksoja ja tyypissä II hypomaanisia jaksoja. (Isometsä 1999a). Hypomaniaan voi liittyä muun muassa toimeliaisuuden ja puheliaisuuden lisääntymistä, häiriöherkkyyttä, unen tarpeen vähenemistä, tuhlailua tai muuta vastuutonta käytöstä sekä lisääntyntä seurallisuutta (Isometsä 1999b). Maanisissa jaksoissa esiintyy poikkeuksellisen avoimuuden tai ärtymyksen lisäksi edellä mainittuja sekä toimintakykyä häiritseviä suuruuskuvitelmia, jatkuvia muutoksia toiminnassa tai suunnitelmissa, uhkarohkeutta ja vastuutonta riskikäyttäytymistä, sosiaalista estottomuutta sekä fyysistä rauhattomuutta. Sekamuotoiseen jaksoon kuuluu maanisten ja depressiivisten oireiden samanaikainen esiintyminen, joko nopeasti vuorotellen tai yhtäaikaaisesti. (Isometsä 1999a.)

Mielialahäiriöiden ja luovuuden välistä suhdetta on tutkittu paljon, mutta tulokset ovat usein epätarkkoja tai tulkinnanvaraisia. Yhteys luovuuden ja mielialahäiriöiden välillä näyttää olevan selkeä, mutta sen todentaminen on vaikeaa (Andreasen 2008). Psykiatrian professori Matti O. Huttunen (2006) pohtii artikkelissaan ”Hulluus ja luovuus”, että on vaikea kuvitella akuutista mielenterveyden häiriöstä kärsivän henkilön pystyvän luovan työn edellyttämään pitkäjänteisyyteen. Artikkelissa ”The relationship between creativity and mood disorders“ Nancy C. Andreasen (2008) sanoo, että mielialahäiriöitä sairastavat kirjailijat ovat tutkimuksissa kertoneet olevansa kyvyttömiä kirjoittamaan mania- tai masennusjaksojen aikana. Jotkut heistä kokevat, että maanisiin tai hypomaanisiin jaksoihin liittyvät suuret energiatasot ja euforian tunteet lisäävät luovuutta. He saattavatkin olla haluttomia käyttämään tasaavia lääkkeitä, jotka tukahduttavat tuon euforian tunteen.

Tutkimusten valossa luoville ihmisille on ominaista muun muassa kurinalaisuus ja järjestelmällisyys (Huttunen 2006). Ne eivät kuitenkaan ole sellaisia piirteitä, joita esimerkiksi maanisiin tai hypomaanisiin ihmisiin yleensä liitetään. Huttunen kysyykin, olisiko mahdollista, että jotkut perinnölliset tekijät lisäisivät sekä

luovuutta että alttiutta psykiatriin sairauksiin ja liittyisikö (hypo)mania-alttiuteen myös kyky luovuuteen liittyvään ”flow”-kokemukseen (Huttunen 2006). Sanan ”flow” voi kääntää suoraan virtaamiseksi. Flow-tilassa on tyypillistä uppoutuminen ja intensiivinen keskittyminen. Flow’hun voidaan liittää myös rajaton luovuus ja vapaa assosiaatio tekstin tuottamisessa. (JYU 2016.)

Artikkelissaan Huttunen (2006) tuo esiin sen, että ajatus luovuuden ja hulluuden (sanavalinta Huttusen) yhteydestä on luonteva silloin, kun katsoo mielialahäiriöistä kärsineiden taiteilijoiden ja tietentekijöiden listaa, jolta löytyy myös tässä tutkielmassa käsiteltävä Eino Leino. Leinon kaksisuuntaiselle mielialahäiriölle on vaikeaa löytää pätevää lähdettä, eikä diagnoosia ole hänelle luultavasti virallisesti annettukaan. Huttusen mukaan saatavilla olevista lähdeaineistoista on löydettävissä masennusalttius ja jaksottainen pakonomainen juominen (M. Huttunen, henkilökohtainen tiedonanto 29.1.2019). Episodimaisen alkoholin väärinkäytön taustalla voi olla diagnosoimaton kaksisuuntainen mielialahäiriö (Huttunen 2018a).

Lähes 60 %:lla kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavista esiintyy päihteiden ongelmakäyttöä elämänsä aikana; sekä huumeiden että alkoholin käyttö on kaksisuuntaisten keskuudessa moninkertaisesti yleisempää kuin normaaliväestössä (Oksanen 2010). Vaikka mielialahäiriöiden ja luovuuden yhteyttä on vaikea osoittaa, vastaa Huttunen kuitenkin omaan kyseenalaistamiseensa; vakavakaan psykiatrinen sairastelu ei ole este poikkeukselliselle luovuudelle. Hypomanialle ominaisia piirteitä ovat muun muassa ajatuksenriento, assosiativisuus, energisyys ja vahva usko omiin kykyihin. Nämä ominaisuudet ovat tärkeä osa luovuutta. (Huttunen 2006.)

Psykiatrian professori Kalle Achté (1998) esittää, että kirjailijoiden runsas alkoholinkäyttö liittyisi myös alkoholin farmakologisiin vaikutuksiin. Alkoholi toimii kirjoittamisen kannalta välttämättömänä katalysaattorina ja rohkaisee itsetuntoa, kun kirjailijalla ei ole uskoa omiin kykyihinsä. Se poistaa estoja, lisää mielikuvitusta ja rentouttaa hetkellisesti. Alkoholin positiivinen vaikutus työskentelyyn riippuu työn vaiheesta ja humalan asteesta. Keskittymistä vaativia tehtäviä alkoholi vaikeuttaa. Verbaalinen sujuvuus paranee pienin annoksin, suurina määrinä nautitun alkoholin vaikutus on päinvastainen. (Koski-Jännes 1983.) Marcus Grantin (1983) mukaan hyviä kirjoitustuloksia tulee alkoholista huolimatta, ei sen ansiosta, vaikka se vähentääkin itsesensuuria ja helpottaa henkistä ahdinkoa.

3.2 Intentoitu biografisuus

Kun ryhdyn tekemään runoanalyysiä pohjaten tulkintani biografisiin seikkoihin, otan tietoisena askeleen intentionalismin suuntaan ja kyseenalaistan uskriitikoiden William K. Wimsattin ja Monroe C. Beardsleyn esittelemän intentioharhan. Sen mukaan kirjailijan intentioilla ei ole merkitystä eikä se ole asiaan kuuluva kriteeri teoksen tulkinnassa tai arvioinnissa (Wimsatt & Beardsley 1946). Esitän, että lyrinen minä, puhuja, voi olla myös kirjoittaja itse.

Roland Barthes vastusti kirjailijan persoonaan keskittynyttä kirjallisuuskäsitystä ja sitä, että tuotantoa peilattiin kirjailijan itsensä kautta (Barthes 1993, 112). Barthesin klassikkoteoksen *Tekijän kuolema - tekstin synty* suomennoksen toimittanut Lea Rojola kiteyttää kommentissaan näkemyksen siten, että tekijän kuolemassa ei niinkään ole kyse tekijän merkityksen kokonaan pois sulkemisesta, vaan auktoriteetin poistamisesta. Tekijä saa olla yksi osa tulkintaa, mutta ei kuitenkaan ainoana elementtinä. (Barthes 1993, 109-110.)

Intentionalismi on jaettavissa kahteen koulukuntaan, todelliseen ja hypoteettiseen intentionalismiin sekä heidän haastajiinsa, anti-intentionalisteihin. Anti-intentionalistit eivät nimityksestään huolimatta täysin kiistä luomistyön merkitystä. He myöntävät, että runo ei synny sattumanvaraisesti. Tuhkasen mukaan Beardsley pitää ainoastaan kiintoisana sitä, jos voimme saada selville, miten taiteilijan mieli toimii, mutta ei katso siitä kantautuvan vaikutusta hänen tuottamansa teoksen arvoon. Intentionalistien mukaan kirjalliset teokset ovat yksilöitävien kirjailijoiden kirjoittamia. Todellinen intentionalismi on näkemys, jonka mukaan tulkintamme ovat väitteitä siitä, millaisia kirjailijat ja heidän teoksissaan ilmaiset intentiot todella ovat. Todellinen intentionalisti haastaa tekijän taustan merkityksettömyyden ja on sitä mieltä, että tulkinnan ei pidä perustua periaatteeseen, jonka mukaan kirjallinen teos ei ilmaise kirjailijan ajatuksia tai tunteita. Hypoteettisten intentionalistien mukaan voimme esittää ainoastaan hypoteettisia väittämiä kirjailijoista tai heidän intentioistaan. Tuhkasen mukaan voimme ymmärtää teoksia myös ilman elämäkerrallista tietoa ja suhdetta todelliseen kirjailijaan. Tästä huolimatta lukijat päätyvät usein pohtimaan teoksen perusteella sitä, mihin kirjailija uskoo tai kuinka teos muuten edustaa hänen näkemyksiään. (Tuhkanen 2006, 62-72.)

Burken (2006, 41) sanoin kirjalliset teokset kumpuavat peri-inhimillisistä ihmisistä, mutta hänen mielestään teoksen jäljittäminen tekijän elämään vaikuttaa siivottomalta yksinkertaistamiselta. Burken (2006, 46) kanta on, että runon alkulähteiden etsiminen tekijän psykologiasta tai sen arvottaminen intentio mittatikkuna kielivät tutkimuskohteen halveksumisesta. Hypoteettisten intentionalistien mukaan meidän ei pidä perustella tulkintojamme biografisin todistein, sillä ne ovat yksityisiä seikkoja (Tuhkanen 2006, 73). Burken (2006, 49-50) mukaan se on jopa eettisesti yhtä arveluttavaa kuin minkä tahansa yksityisyyden loukkaaminen yhteisen edun nimissä, vaikka hän myöntääkin, että intentiota ei pidä jättää kokonaan huomiotta. Tuhkanen (2006, 74) kysyy, voidaanko biografisia seikkoja käyttää teoksen kirjallisen ilmaisun selvittämiseksi siinä tilanteessa, kun kirjailijan päiväkirjoista ja kirjeistä on tehty julkisia. Oma analyysini ja tulkintani perustuu siihen, että ilman biografisia todisteita minulla on yksi tulkinta, mutta niiden kanssa pääsen syvemmälle. Ilman tietoa tekijän taustoista voin muodostaa kuvan runosta kulttuuriympäristöstäni oppimieni merkitysten perusteella, mutta biografisten seikkojen valossa on mahdollista löytää uusia merkityksiä. Todellinen intentionalismi puoltaa sitä, että tulkinnassa voidaan teoksen itsensä lisäksi käyttää apuna biografista aineistoa (Tuhkanen 2006, 75).

Burken mukaan ei ole yksiselitteistä vastausta sille, täytyykö tekijän lähtökohdat ottaa huomioon vai jättää kokonaan pois tulkinnasta. Hän käyttää tästä esimerkkinä Friedrich Nietzschen omaelämäkerrallista *Ecce Homo* ja sanoo, että kirjailijan mielenterveysongelmat on sitä tarkasteltaessa otettava huomioon. (Burke 2006, 48.) Burke ei kuitenkaan tarkenna, liittyykö biografisten seikkojen huomioiminen teoksen autobiografisuuteen vai siihen, että tekijän tiedetään romahtaneen henkisesti sen kirjoittamisen jälkeen.

Todellisen intentionalismin lähtökohtana on tarkastella sitä, miten kirjailija on *halunnut* meidän suhtautuvan kertomukseensa ja kertojiinsa (Tuhkanen 2006, 73). Omassa tulkinnassani ei kuitenkaan ole niinkään kyse Leinon tietoisesta halusta ohjailta suhtautumista tai tulkintoja, vaan tunteiden intentoidusta ilmaisusta.

4. ANALYYSIT

Tässä luvussa analysoin kolmen Eino Leinon runon sanallista sisältöä. Olen tehnyt tietoisesti ratkaisun jättäessäni huomiotta metrisyyden ja runomitat, vaikka niiden vaikutus runon tunnelmaan on kiistaton. Analyysissäni on pääosassa biografinen luenta, joten tekstiin keskittyminen on perusteltua.

4.1 ”Hymni tulelle”

Leinon mielialojen vaihtelut olivat usein jyrkkiä jo 1900-luvun alussa (Mäkelä 1997, 65), vaikka varsinaiset ongelmat alkoivat vasta myöhemmin. Vuonna 1901 ilmestyi kokoelma *Pyhä kevät*, joka ajoittuu L. Onervan (1932a) luonnehdinnan mukaan ylimenokaudelle nuorukais-Leinosta mies-Leinoksi. ”Hymni tulelle” (liite 1) on enemmän aikuisen kuin nuorukaisen kirjoittama. Viisisäkeistöinen runo on verrattaisesta lyhydestään huolimatta vaikuttava teos.

Ensimmäiset säkeet ”Ken tulta on, se tulta palvelkoon. / Ken maata on, se maahan maatukoon” (1-2) ovat voimakas avaus, kukin tuntekoon paikkansa ja tehkään niin kuin kohtalo on määritellyt. Alkusäkeet eivät anna tilaa ajatukselle, että samassa henkilössä voisi olla sekä tuli että maa, sekä vimmaiset kaudet että synkkyys. Seuraavat säkeet ”mut kuka tahtoo nousta taivahille, / näin kaikuu kannelniekan virsi sille” (3-4) kutsuvat kuulemaan suurieleistä sanomaa: ”On kohtalosi kerran tuhaks tulla, / mut siihen ast’ on aika palaa sulla” (7-8). Kannelniekan voi nähdä viittauksena Leinon rakkauteen Kalevalaan ja kalevalaiseen laulurunouteen, niihin liittyvään kanteleella säestämiseen. Elämäni kuvakirjassa Leino (1984, 17) kutsuu nuoruutensa elämänasennetta traagilliseksi optimismiksi. Maria-Liisa Kunnas (1972, 149) liittää nuo sanat tähän runoon ja kutsuu sitä myös luovan hengen ylistykseksi. Oma tulkintani poikkeaa Kunnaksesta ja pudottaa traagisuudesta pois optimismin: edessä on sortuminen ja kuolema. Sitä ennen on paitsi aika kukoistaa ja elää myös kohtalona palaa ja kulua. Vaikka vuosisadan taitteessa Leinon käytöksessä ei ollut vielä selkeää vaihtelua masennusten ja vauhdikkaampien jaksojen välillä, aavisti hän jo tuolloin, mitä tulevaisuus oli hänelle tuova tullessaan. Kiihkeä ja rauhaton elämä johtaa väistämättä romahdukseen ja tuhoon.

Saadakseen tähtensä taivaalle ja jäädäkseen aikakirjoihin on poltettava itsensä. Niin itsensä poltti myös Eino Leino, joka tietämättään kirjoitti hautakiveensä

sanat (Mäkelä 1997, 66) 25 vuotta ennen kuolemaansa: ”On elon aika lyhyt kullakin. / Siis palakaamme lieskoin leimuvin, / tulella kohotkaamme korkealle! / Maa maahan jää, mut henki taivahalle.”. Kohotakseen korkealle ja saadakseen kunniaa on poltettava itsensä. Runon puhuja kuitenkin tietää palkinnon odottavan tuhkaksi tulemisen jälkeen. Leino kutsui itseään varhaisvanhaksi useissa yhteyksissä (Leino 1984, 47; Leino 1915b, 20) ja tuntui tietävän kuolevansa nuorena (Rajala 2017, 121). Runon puhuja asettaa viimeisessä säkeistössä sanansa ”meille” alun kuulijalle tai lukijalle puhumisen sijaan, sisällyttäen näin itsensä toimintaan.

Pyhän kevään ilmestyessä Leinolla oli nuoresta iästä huolimattaan jo ura. Hän tiesi palavansa nopeasti loppuun ja tulkitsenkin viimeisen säkeen toiveeksi. Runot olivat hänen kielensä ja niistä hän halusi tulla muistetuksi. Hän halusi henkensä taivaalle.

4.2 ”Yksilön murhe”

Vuodet 1904-1908 olivat Leinon uran tuotteliaimmat. Tuona aikana hän julkaisi yhteensä kahdeksan runoteosta (Rajala 2017, 143). Vuonna 1908 ilmestynyt *Halla* valmistui keväällä, jolloin Leinon elämässä oli ratkaiseva taitekohta ja liitto Freya Schoultzin kanssa oli päättymässä (Rajala 2017, 151). *Hallasta* löytyvän ”Yksilön murheen” (liite 2) voi lukea kuvaavan runoilijan tuntoja hyvinkin suoraan.

Leino (1915b, 18-19) luonnehtii olleensa yksinäinen ja varhaisvanha lapsi. Nuoruutensa hän vietti poika- ja opiskelijaporukoissa, mutta Helsingissä hänen seuraelämänsä sai uudet mittasuhteet. ”Yksilön murheen” ensimmäisessä säkeistössä puhuja on yksinäinen hahmo, joka joukkoon liittyttyään tahtoo palata takaisin omaan seuraansa: ”Pisara olin, / mereen tulin, / tahdon taas pisaraksi tulla.” (1-3). Vuosina 1908-1909 tekemänsä matkan aikana Leinon mielialat heittelivät suuresti, ja kotiinpaluu aiheutti hänessä ristiriitaisia tunteita (L. Onerva 1932b, 36). Kirjeessään L. Onervalle hän sanoo, että hänen olisi pitänyt pitää kiinni alkuperäisestä suunnitelmastaan jäädä ulkomaille. Leino ei halunnut palata Helsinkiin, arvostelijoiden keskelle: ”*Minä en enää tahdo* siihen samaan elämään, mistä nyt olen temmaissut irti itseni ja johon pelkään jälleen joutuvani, kun tulen sinne” (L. Onerva 1932b, 22, kursiivi alkuperäinen). Kirje on kirjoitettu *Hallan* ilmestymisen jälkeen, mutta ”alkuperäinen suunnitelma” viittaa siihen, että Leino kaipasi pois Helsingistä jo aiemmin. Omaan rauhaan palaamisen teema jatkuu myös viidennessä säkeistössä: ”Pyrin ennen mereen, / nyt siitä pois päästä /on sieluni

ijäinen autuus." (säkeet 13-15). Leino janoi seuraa ja seuraelämää, mutta masennusjaksoillaan hän erakoitui täysin, vältteli seuraa ja lopetti yhteydenpidon (L. Onerva 1932b, 94). "Mereen pyrkiminen" saattaa olla vertaus seuraelämästä, mutta sille on mahdollista löytää myös toinen merkitys tunnetummasta metaforasta, elämästä merenä. Aiemmin nuorella Leinolla oli iloa ja elämänhalua, mutta nyt hän on väsynyt ja on valmis kuolemaan, päästämään sielunsa jäisyyteen ja autuuteen. Vaikeisiin masennustiloihin voi liittyä kuolemaan liittyvät mielikuvat ja itsemurha-ajatukset (Huttunen 2018b). Vaikka Leinon ei saatavilla olevien lähteiden valossa tiedetä olleen itsetuhoinen tarkoituksellisesti, on kuolema ja sen autuus toistuvasti läsnä niin hänen tuotannossaan kuin kirjeissäänkin.

Kolmannen säkeistön kaksi jäljempää säettä kuvaavat yksinäisen, tai yksin olevan, lapsen ja nuoren aikuiseksi kasvamista taiteilijoiden seurapiireissä, näkyvänä ja kuuluvana hahmona "ma maailma olin, / nyt soitan kera suuren orkesterin" (8-9). Jo lapsuudestaan asti erakkoluonteena Leino kaipasi omaa rauhaa ja toisen säkeistön tavoin tahtoi "iloita, surra / miten mieli käskee, / ettei kukaan näe eikä kuule" (4-6). Useissa kirjeissä veljilleen hän kertoi kaipaavansa takaisin maaseudun rauhaan. Kainuussa kotikulmillaan hän voisikin olla "kuin vuorihonka / yksin alla aution taivaan." (23-24).

Leinon tuotannossa toistuu usein kuva nopeasta elämästä ja nuorena kuolemista, niin myös kymmenennessä säkeistössä puhuja haaveilee nopeasta lähtemisestä, "ma sammua tahdon / kuin tähdenlento" (28-29). Tähdenlento ajatellaan usein nopeasti nousevaksi ja samalla lailla putoavaksi, mutta tässä tulkitsen sen runon "Hymni tulelle" tapaan taivaalle nousevaksi, mutta ei unohdettavaksi. Kuten tiedämme, oli Leinon elämä nousuja ja laskuja, masennuskausia ja maniatyyppistä käyttäytymistä. Kirjeissään hän vuodatti tuntojaan dramaattisin sanankääntein, vuoroin epätoivoisena ja valmiina luovuttamaan, vuoroin kiihkeästi uusia suureellisia suunnitelmia tehden.

Runo loppuu tyytymiseen elämään jäämisestä: "Ma elämään tulin, /nyt täytyy mun elon laine olla." (32-33). Puhuja, ellei Leino itse, kantoi elämisen taakan, kun se oli hänelle annettu. Kertovatko kaksi viimeistä säettä - viidennen säkeistön tulkintaani vastaan - siitä, että Leino tyytyi kohtaloonsa, vai siitä, että hän oli utelias näkemään mitä maailma hänen eteensä tuo? Leinon oma ilmaus traagillisesta optimismista tukee jälkimmäistä tulkintaa.

4.3 ”Elämän koreus”

Professori Aarre M. Peltonen (1959) luonnehtii ajanjaksoa 1913-1915 Leinon ehkä pahimmaksi ”sisäiseksi masennuskaudeksi”. Tuolle ajalle sijoittuu muun muassa lyhyt avioliitto Aino Kajanuksen kanssa ja vimmaisempi kausi surujen hukuttamista sekä rauhoittuminen Kukkiassa kesällä 1914. Elämä näytti hetken aikaa kirkkaammalta. Vuonna 1915 ilmestyi kokoelma *Elämän koreus* ja siinä saman niminen 19-säkeistöinen ylistyslauluksi naamioitu synkkäsävyinen runo (liite 3).

”Elämän koreuden” ensimmäinen säkeistö tiivistää hyvin sen, mihin pisteeseen Leino oli päässyt edellisten vuosien koettelemusten jälkeen: ”Kiinni riipun elämässä / kaikin vaistoin, kaikin taistoin, / vaikka kaikki tuskat tunsin, / vaikka kaikki maljat maistoin.” (1-4), kaikista maljoista hän todella oli maistanut, monta tuskaa nähnyt. Kirjaimellisesti lukien Leino alkoholinkäyttö ennen *Elämän koreutta* oli huomattavan runsasta. Vapaammin tulkittuna kaikista maljoista maistaminen viittaisi värikkääseen elämään, pika-avioliittoon ja raskaaseen juhlintaan. Kevät ja alkukesä 1914 ennen Kukkian aikaa muistuttivat masennustilan muutosta hypomaniatyypiseen käyttäytymiseen. Toiseen säkeistöön tultaessa puhuja pitää edelleen kiinni elämästään, mutta ei anna armoa muille eikä itselleen ”säälä muita en, en itse / myöskään itseäin mä säästä.” (7-8), kirjailijan itsekritiikki on armoton. Masennustiloihin liittyy kohtuuttomat syyllisyyden ja arvottomuuden tunteet (Huttunen 2018b). Puhuja ei tässä anna itselleen lainkaan anteeksi, syyllinen ei ansaitse armoa tai sääliä. Sama ehdottomuus jatkuu kahdeksannessa säkeistössä: ”Pyydä anteheks en mitään, / mitään en ma anteeks anna, / olen niin kuin luonto itse, / joka lausuu: kärsi, kann!” (29-32). ”Yksilön murheen” tavoin oma syntymässä annettu kohtalo on kannettava.

Runon alussa puhuja sanoo pysyttelevänsä hengissä tehtyjen virheiden ja vaikeiden aikojen jälkeen. Viidennessä säkeistössä hän tietää, että menneet koettelemukset eivät jääneet viimeisiksi. Leino oli kokenut korkeiden mielialojen romahtamisen aiemminkin, ja halusi ottaa kaiken irti hetkestä: ”Tiedän, että sorrun, sentään - / taikka kenties juuri siksi - / elän suurta sunnuntaita, / tunnen kaikki kaunihiksi.” (17-20). Maaniseen käyttäytymiseen liittyy sosiaalinen estottomuus, elämä on juhla, suuri sunnuntai. L. Onervan (1932b, 18) mukaan Leinolla oli tapana pakottaautua ilomieliseksi hulluttelijaksi peittääkseen ja poistaakseen mielipahansa, joskus onnistuen siinä. Kaksisuuntaisessa mielialahäiriössä esiintyvät masennusjaksot eivät yleensä eroa

tavanomaisesta masennuksesta, mutta niissä esiintyy kuitenkin useammin epätyypilliselle depressiolle ominaisia oireita (Isometsä 1999a). Epätyypillisissä masennustiloissa jokin myönteinen asia tai sellainen mahdollisuus voi parantaa mielialaa hetkellisesti (Huttunen 2018b). Hypomanian erottaminen tällaisesta tai luonnollisesta innostumisesta on vaikeaa; erotuksena siinä korostuu kuitenkin innostuksen lisäksi muun muassa lyhytjännitteisyys ja keskittymiskyvyn puute (Huttunen 2018a). ”Elämän koreudessa” kiihkeä ja melankolinen tunnelma vuorottelevat jopa saman säkeistön sisällä, kuin lyhytjännitteisessä (hypo)maniassa tai sekamuotoisella jaksolla.

Leino tiesi luomisensa kumpuavan elämästään ja omista tunnoistaan eikä hän voinut kieltää vastoinkäymisten merkitystä luomistyölleen. Säepari ”rakastan ma raivoon saakka --- elon joka ilmausta” (41,43) on kuin kiitos elämälle, kiitos tuskalle. Leino muutti mielenterveyttä uhkaavat voimat luovan työn aineksiksi (Kunnas 1972, 87). Kolmannentoista säkeistön alussa puhuja kääntyy Tuntemattoman puoleen: ”Pyhä, suuri Tuntematon, / turhaan mulle huntus nostat, / tiedän, että kuolen silloin, / koska näkös mulle kostat” (49-52). Hunnuttamisesta päättelen Tuntemattoman olevan naishahmo, kohtalotar, jonka katsomisesta seuraa kuolema. Puhuja kuitenkin luottaa ja kohtaa tämän riskeistä välittämättä, suorastaan uhkarohkeana ”siksi painan silmät kiinni, / umpiluomin uskon sinuun, / rinnoillesi pääni painan, / tunnen, että uskot minuun.” (53-56). Elämä, maailma ja luonto uskovat Leinoon, hän putoaa aina jollain lailla jaloilleen, vaikka rahat eivät pysy käsissä ja sosiaaliset kuviot vaihtelevat suuresti. Kahdeksannentoista säkeistön alussa Tuntematon saa nimen: ”Rakas, pyhä, suuri Luonto,” (69), hän on puhujan jo lapsena lumonnut elämä ja Luonto, jonka syliin vaipuu viimeisessä säkeistössä: ”Sulle uskon en olla / taida enkä tahdo, - helmaas / suutelen ja kuolen, vaivun / valheeseen ja kuvitelmaas.” (73-76). Leino pelkäsi menettävänsä järkensä silloin, kun mielikuvat muuttuivat todellisuudeksi (Kunnas 1972, 84): puhuja antautuu nimenomaan kuvitelmilleen, luomistyönsä lähteelle. Tässä runossa Leino näyttää vannovan uskollisuutta elämälle, joka on ollut hänelle ankara. Kohdattuaan kuoleman tuovan Tuntemattoman puhuja kehottaa ”nähkää onnellista kahta, / jotka punapursin soutaa, / joutaa pitkin Lemmenlahta!” (58-60), hän lipuu kohti kuolemaa rauhallisena ja luottavaisena

5. PÄÄTÄNTÖ

Ottaessani käsittelyyn yhtä aikaa kansallisaarteiden, intentionalismin ja biografisen luennan sekä kaksisuuntaisen mielialahäiriön, tein varmasti monen mielestä väärin ja kajosin pyhään.

Biografiseen luentaan on helppo sortua etenkin lyriikan ollessa kyseessä. Mieli suorastaan haluaa lukea runokokoelmia kuin päiväkirjoja ja meitä viehättää nuorena traagisesti kuollut kirjailijajänkä. Esimerkiksi Leinon ”Jumalien keinun” kaltaisen runon lukeminen tuntuu melkein tirkistelyltä, kun tietää tai ”tietää” asioita kirjailijan elämästä.

Pelkästään tekstuaaliseen sisältöön pohjaavissa analyyseissäni olen esittänyt suoria yhtymäkohtia niin ulkopuolisten todistamiin asioihin Leinon elämässä kuin tämän omiin sanoihinkin muistelmissa ja kirjeissä. Analyysini perusteella voidaan sanoa, että kirjailija, tekijä ja puhuja ovat näissä runoissa sama hahmo.

Tässä tutkielmassa ja näissä analyyseissä varsinainen intention tarkastelu jäi vähemmälle. Hypoteettisia intentionalisteja ja Burkea mukailen en olisi saanut käyttää analyysissäni aineistona esimerkiksi kirjeitä. Yhdyn kuitenkin Tuhkasen pohdintaan luovallisuudesta, kun tällainen yksityinen materiaali on julkistettua. Lukiessani Leinon kirjoittamia kirjeitä toimitetusta teoksesta tai L. Onervan kirjoittamasta elämäkerrasta, en loukkaa yksityisyyttä, sillä kirjeen vastaanottaja saa sen julkaista tai luovuttaa eteenpäin. Mikäli käytössäni olisi ollut Leinon päiväkirja, saattaisi kysymys eettisyydestä olla toinen. Missä menisi raja? Kuka on tarpeeksi yhteiskunnallisesti merkittävä, jotta voimme antaa itsellemme luvan lukea päiväkirjaa, edes vuosikymmeniä hänen kuolemansa jälkeen.

Valitsin kandidaatintutkielmani aiheeksi sekä Eino Leinon että kaksisuuntaisen mielialahäiriön, sillä koen tabujen tarvitsevan ravistelua. Samaan aikaan voidaan ihailia yhden neron hulluutta, mutta kieltää toinen. Halusin osoittaa, että Eino Leinon mielenterveysongelmat ovat yhtä aikaa sekä merkityksellisiä hänen tuotantonsa kannalta että täysin merkityksettömiä, kun arvioidaan hänen arvoaan ihmisenä ja taiteilijana. Leinon mielenterveysongelmista on jäänyt jälkipolville kerrottavaksi kiehtova ja surullinen tarina, mutta myös mittava ja vaikuttava tuotanto.

Olen kuullut kaikista analysoimistani runoista myös lähes vastakkaisia tulkintoja, enkä voi millään muotoa sanoa niiden olevan väärä. Runous on subjektiivista.

Minun luentani on yhtä arvokas kuin anti-intentionalistin, enkä voi itsekään kieltää intentioharhan mahdollisuutta. Parhaan ja syvimmän tulkinnan saa, kun lukee monin eri lasein.

Kuten aiemmin mainitsin, on kandidaatintutkielma liian lyhyt käsittelemään mielialahäiriöiden ja luovuuden välistä yhteyttä. Tutkielmani edetessä havaitsin, että se on myös liian lyhyt käsittelemään Eino Leinin tuotannon biografisuutta ja mahdollisia intentioita siinä mittakaavassa kuin haluaisin niitä tutkia. Kirjallisuudentutkimuksen kentällä on lukemattomia suuntauksia ja koulukuntia, joista on mahdollista ammentaa omiin tulkintoihinsa ja joihin syventyä. Biografismista on kiistelty, sitä on pidetty vanhakantaisena ja sen kanssa työskentely vaatii tarkkuutta. Itse koen biografismin suuntauksena etenkin Eino Leinin runoja tulkitessa hyväksi välineeksi ja tarkoituksenani on hyödyntää sitä osana tulkintojani myös jatkossa, kuitenkin näkökulmiani laajentaen.

Lähteet

Achte, K. (1998). Kalliit on laulujen lunnaat: kirjailijat, luovuus ja alkoholi. *Kanava*, 26(1), 4-8.

Andreasen, N. (2008). The relationship between creativity and mood disorders. *Dialogues Clin Neurosci*. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3181877/>

Barthes, R. (1993). *Tekijän kuolema, tekstin syntymä* (käänt. L. Rojola & P. Thorel). Tampere: Vastapaino.

Burke, S. (2006). Kirjallisuudentutkimus ja tekijyyden kokemus (käänt. E. Hyttinen). Teoksessa K. Kurikka & V-M. Pynttari (toim.), *Tekijyyden tekstit* (s. 38-58). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Cheek. (2015). Keinuu. Haettu 13.5.2019 osoitteesta <https://youtu.be/HFZrJ8kejUU>

Grant, M. (1983). Kirjailijat ja juominen. *Alkoholipolitiikka*, 48(1), 39-43.

Huttunen, M. (2006). Hulluus ja luovuus. *Duodecim*. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2006/23/duo96177>

Huttunen, M. (2018a). Kaksisuuntainen mielialahäiriö. *Duodecim*. Haettu 13.5.2019 osoitteesta https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00378

Huttunen, M. (2018b). Masennus. *Duodecim*. Haettu 13.5.2019 osoitteesta https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00389

Isometsä, E. (1999a). Kaksisuuntaisen mielialahäiriön diagnoosi ja kulku. *Duodecim*. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/1999/17/duo91254>

Isometsä, E. (1999b). Hypomanioita ja masennustiloja –tyypin II bipolaarihäiriö. *Duodecim*. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/1999/17/duo91255>

Jyväskylän yliopisto (JYU). (2016). Flow (Csikszentmihalyi). Haettu 13.5.2019 osoitteesta https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/kirjoittamisen-tutkimus/luovuus-ja-kirjoittamisen-prosessi/copy_of_kirjoittamisen-prosessin-teoriaa/flow-csikszentmihalyi

Koski-Jännes, A. (1983). Juoda ja/vai luoda? *Alkoholipolitiikka*, 48(2), 68-76.

Kunnas, M-L.. (1972). *Mielikuvien taistelu : psykologinen aatetausta Eino Leinon tuotannossa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Leino, E. (1901). *Pyhä kevät*. Helsinki: Otava.

Leino, E. (1908). *Halla*. Helsinki: Otava.

Leino, E. (1915a). *Elämän koreus*. Helsinki: Otava.

Leino, E. (1915b). Eräs tilinteko. Teoksessa E. Leino, *Elämän koreus* (s. 11-53). Helsinki: Otava.

L. Onerva. (1932a). *Eino Leino I*. Helsinki: Otava.

L. Onerva. (1932b). *Eino Leino II*. Helsinki: Otava.

Mynttinen, O. (2018.) Cheek kuvaa Jumalien keinua mielialan vaihteluina, mutta mitä Eino Leino itse tarkoitti? Haettu 30.4.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10286834>

Mäkelä, H. (1997). *Eino Leino, elämä ja runo*. Keuruu: Otava.

Oksanen, J. (2010). Kaksisuuntaisen mielialahäiriön psykososiaalinen hoito. *Duodecim*. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/4/duo98610>

Peltonen, A. (1959). Eino Leino ravintolavieraana. *Alkoholipolitiikka* 24(1), 12-28.

Rajala, P. (2017). *Virvatuli, Eino Leinon elämä*. Helsinki: WSOY.

Runosto (2019a). Kasimir Leino. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <http://runosto.net/eino-leino/leirivalkeat-1917/kasimir-leino/>

Runosto (2019b). Pikku Helka. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <http://runosto.net/eino-leino/tahtitarha/pikku-helka/>

Runosto (2019c). Vapaa Viro. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <http://runosto.net/eino-leino/leirivalkeat-1917/vapaa-viro/>

Tuhkanen, J-A. (2006). Kirjailija, intentionalismi ja kritiikin filosofia. Teoksessa K. Kurikka & V-M. Pynttari (toim.), *Tekijyyden tekstit* (s. 59-83). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Wimsatt, W. & Beardsley, C. (1946). The Intentional Fallacy. *The Sewanee Review* 54(3), 468-488. Haettu 13.5.2019 osoitteesta <https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/27537676>

Liitteet

Liite 1

Hymni tulelle

1. Ken tulta on, se tulta palvelkoon.
  2. Ken maata on, se maahan maatukoon.
  3. Mut kuka tahtoo nousta taivahille,
  4. näin kaikuu kannelniekan virsi sille:

  5. Mit' oomme me? Vain tuhkaa, tomua?
  6. Ei aivan: Aatos nousee mullasta.
  7. On kohtalosi kerran tuhkaks tulla,
  8. mut siihen ast' on aika palaa sulla.

  9. Mi palaa? Aine. Mikä polttaa sen?
  10. Jumala, henki, tuli ikuinen.
  11. On ihmis-onni olla kivihiltä,
  12. maan uumenissa unta pitkää piiltä,

  13. herätä hehkuun, työhön, taisteluun,
  14. kun Luoja kutsuu, luottaa aurinkoon,
  15. toteuttaa vuosisatain unelmat,
  16. joit' uinuneet on isät harmajat.

  17. On elon aika lyhyt kullakin.
  18. Siis palakaamme lieskoin leimuvin,
  19. tulessa kohotkaamme korkealle!
  20. Maa maahan jää, mut henki taivahalle.
- (Leino 1901, 74-75)

Liite 2

Yksilön murhe

1. Pisara olin,
2. mereen tulin,
3. tahdon taas pisaraksi tulla.

4. Iloita, surra,
5. miten mieli käskee,
6. ettei kukaan näe eikä kuule.

7. Ah, en saata enää!
8. Oma maailma olin,
9. nyt soitan kera suuren orkesterin.

10. Käy sitkat säikeet
11. sydämestä sydämeen,
12. mun vereni lyö tuhansien tahtiin.

13. Pysin ennen mereen,
14. nyt siitä pois päästä
15. on sieluni ijäinen autuus.

16. Mitä auttaa minua,
17. jos meri on vankka,
18. kun vaan olen meren murto-osa?

19. Ei kunnia suuri,
20. jos voittaa, kaatuu
21. mies sotisopa miljoonan kanssa.

22. Ma humista tahdon
23. kuin vuorihonka
24. yksin alla aution taivaan.

25. Ma taistella tahdon
26. kuin metsäkoski
27. yksin halki tiettömän tienoon.

28. Ma sammua tahdon
29. kuin tähdenlento
30. tien viitaten erämaan lampeen.

31. Ah, en voi, en saata!
32. Ma elämään tulin,
33. nyt täytyy mun elon laine olla.

(Leino 1908, 58-59)

Liite 3

Elämän koreus

1. Kiinni riipun elämässä
2. kaikin vaistoin, kaikin taistoin,
3. vaikka kaikki tuskat tunsin,
4. vaikka kaikki maljat maistoin.

5. Tartun elon sorjan tukkaan,
6. pidän kiinni enkä päästä,
7. sääli muita en, en itse
8. myöskään itseän mä säästä.

9. Kiitän joka tuokiosta,
10. kiitän Sallimusta syvää,
11. minkä elää vielä salli,
12. minkä antoi pahaa, hyvää.

13. Teen sen itsetietoisesti:
14. rikon taikka kärsin, – kestän,
15. noin ma pelon peikot torjun,
16. noin ma kuolon kauhut estän.

17. Tiedän, että sorrun, sentään –
18. taikka kenties juuri siksi –
19. elän suurta sunnuntaita,
20. tunnen kaikki kaunihiksi.

21. Kenties juuri siksi mulle
22. taivaan tuliruskot palaa,
23. etten eespäin enää toivo,
24. etten taapäin enää halua.

25. Tässä seison enkä taida
26. muuta: tällaiseksi loi mun
27. aika, ijäisyys ja luonto
28. suuri, joka elää soi mun.

29. Pyydä anteheks en mitään,
30. mitään en ma anteeks anna,
31. olen niinkuin luonto itse,
32. joka lausuu: kärsi, kann!

33. Harmetkohot hapsat, menköön
34. selkä poikki taakan alla,
35. sentään elämää ma laulan,
36. kiitän mieliä kirkkahalla.

37. Hyvät herrat, kauniit naiset,
38. kyynelin ma täältä lähden,
39. itken niinkuin syksy-ilta
40. peittyessä pohjantähden.

41. Rakastan ma raivoon saakka
42. tähteäni omaa tätä,
43. elon joka ilmausta,
44. maata sydän-sykkivätä.

45. Rakastajan lailla eroon
46. kerran elämästä tästä:
47. ikihyvästit kun heitän,
48. vielä nautin elämästä.

49. Pyhä, suuri Tuntematon,
50. turhaan mulle huntus nostat,
51. tiedän, että kuolen silloin,
52. koska näkös mulle kostat.

53. Siksi painan silmät kiinni,
54. umpiluomin uskon sinuun,
55. rinnoillesi pääni painan,
56. tunnen, että uskot minuun.

57. Ah, te kuolevaiset! Kuulkaa,
58. nähkää onnellista kahta,
59. jotka punapursin soutaa,
60. joutaa pitkin Lemmenlahta!

61. Kukat tuoksuu tuhtopuulla,
62. tähkät täyteläiset häilyy,
63. riemut rypäleinä tiukkuu,
64. päivä alla, päällä päilyy.

65. Miks en laulais, aikahtaisi,
66. koska sopii sorja raiku
67. siihen, mist' on miesten retki,
68. missä naisten naurun kaiku?

69. Rakas, pyhä, suuri Luonto,
70. sulle soitan, sormet liitän,
71. lumosit mun lasna kerran,
72. siitä miehenä nyt sun kiitän.

73. Sulle uskoton en olla
74. taida enkä tahdo, – helmaas
75. suutelen ja kuolen, vaivun
76. valheeseen ja kuvitelmaas.

(Leino 1915, 57-62)